

УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ У КОНТЕКСТІ ІМПЕРСЬКИХ АМБІЦІЙ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

***Анотація.** Розкрито проблему україно-польських відносин та Російської Федерації в історичному контексті формування сучасної політичної карти світу, спроби Російської Федерації дискредитувати Україну та Польщу на міжнародній політичній арені, щоб отримати визнання законною анексії Кримського півострову та введення військ на території України.*

***Ключові слова:** Україна, Польща, анексія Криму, Українське питання, СРСР, Російська Федерація, збройний конфлікт.*

***Abstract.** The problem of Ukrainian-Polish relations and the Russian Federation, in the historical context of the formation of a modern political map of the world, the attempts of the Russian Federation to discredit Ukraine and Poland upon international political arena in order to gain recognition of the legal annexation of the Crimean peninsula and the introduction of troops in Ukraine are revealed.*

***Keywords:** Ukraine, Poland, Annexation of Crimea, The Ukrainian Question, The USSR, Russian Federation, Military conflict.*

«Українське питання» – це словосполучення часто можна зустріти у російських ЗМІ та у виступах в ООН. Воно протягом тривалого часу описує становище, в якому опинилася Україна з моменту підписання «Переяславських статей» у 1654 р. Б. Хмельницьким. Стратегічна помилка Б. Хмельницького, що має наслідки і досі. Боротьба за власну незалежність – це не лише провідний мотив історії та літератури України, а й важлива частина сучасного життя українців.

Історіографія проблеми охоплює роботи українських і російських істориків, європейських експертів міжнародних відносин. Ґрунтується на різному баченні Української держави та Російської федерації своєї історії та подальшого розвитку. Зокрема історик Андреас Каппелер у своїх роботах зауважує заперечення Росією окремоті українців як окремої нації. Детально описані україно-польські відносини у роботах К. І. Мелекесцева, в яких досліджена співпраця України та Польщі у період новітньої історії, даючи змогу оцінити масштаби підтримки та перспективи подальшої співпраці двох держав. Особливої актуальності відносини двох держав набули після анексії Кримського півострова у 2014 р.

Метою нашого повідомлення є з'ясування правової складової дій Російської Федерації на законних територіях Української держави та способів маніпулювання історичними фактами задля обґрунтування присутності російських військ на території України.

24 серпня 1991 р. було підписано «Акт проголошення незалежності України», відповідно до якого Україна виходила зі складу СРСР [2]. «Декларація про державний суверенітет України» визнавала незалежною державу зі своїми суверенними кордонами [3]. Обидва документи базувалися

на міжнародному праві, закріплювалися статутом ООН та набули чинності шляхом проведення всенародного референдуму, згідно з яким 90,32 % громадян, що взяли участь у голосуванні, підтвердили своє бажання вийти зі складу СРСР.

Територіальні претензії Російської Федерації тривалий час залишалися лише усними претензіями та ніяк не впливали на політичну ситуацію в Україні. Проте, під час Революції гідності, коли всі військові сили України були спрямовані на подолання внутрішнього конфлікту, російська армія злочинно захопила Кримський півострів, встановивши контроль над територією. 16 березня 2014 р. було проведено загальнокримський референдум, на якому 96,57 % осіб, що брали участь у голосуванні, висловилися за приєднання Кримського півострова до складу Російської Федерації. 18 березня 2014 р. Президент Російської Федерації Володимир Путін підписав «Договір про приєднання республіки Крим до Російської Федерації».

Такі дії були незаконними, а більшість країн-членів асамблеї ООН не визнали Крим частиною Російської Федерації [5]. Як наслідок, на Росію було накладено чимало санкцій за недотримання міжнародних домовленостей, за порушення державного суверенітету Української держави та введення військ на територію іншої держави, що фактично можна розцінити як військову агресію.

Події продовжили розгортатися на Сході України, коли 6 квітня 2014 р. російські війська увійшли на територію України. 14 квітня 2014 р. було підписано указ про «Початок антитерористичної операції», внаслідок чого тимчасова влада формально не визнала російські війська загрозою незалежності держави, а перетворила збройний конфлікт на атаку терористичних угруповань. Відповідно військові сили України не були мобілізовані у достатній для протистояння мірі, що дало Російській Федерації перевагу та можливість захоплення Донецької та Луганської областей. Конфлікт триває уже 6 років, 30 квітня 2018 р. антитерористична операція була замінена на Операцію Об'єднаних сил, покликану відновити мир на окупованих територіях та повернути їх до складу України.

У цей період Президент Російської Федерації починає маніпуляції з історією України, влаштовуючи показові виступи під час святкування 9 травня, проголошуючи Київ «Русской столицей», згодом на зустрічі з Президентом Франції Емануелем Макроном він стверджує: «С поїздки Петра Первого во Францию не началась история российско-французских отношений. Она имеет гораздо более глубокие корни. Образованная французская публика знает русскую Анну – королеву Франции», хоча у часи правління Ярослава Мудрого ні про яку Росію не могло бути й мови. Спроби привласнення історії України – чудово продуманий політичний хід, адже, якщо вслухатися у розмови президента Російської Федерації, стає зрозумілим його істинний мотив – приєднання територій України до складу Росії, своєрідне відродження імперського складу Росії, в якому українці не мали прав і були «робочими руками» та «гарматним м'ясом» Російських царів.

Спроби Президента Росії перетворити Україну на провінцію Росії підкріплюються радянською історіографією, котра задля зміцнення своїх

позицій по суті анулювала історію всіх республік, приєднаних до складу СРСР, задля створення національної ідеї єднання братніх народів, що насправді не мало під собою нічого, окрім пропагандистських мотивів. Документи часів Русі дають чітке уявлення про склад та історію Українських земель. Уся історія України – зразок боротьби проти агресора. Водночас історія Московського Царства, згодом Російської імперії та сучасної Російської Федерації демонструє амбіції Кремля щодо демонстрації потужного суперництва щодо Європейського Союзу та Сполучених Штатів Америки [1].

На фоні наростаючої військової та політичної агресії Росії Україна знайшла союзника у вигляді Польщі – ще однієї жертви Радянської політики та предмету таких самих абсурдних реплік Путіна. Сусідство країн, а також спільні історичні втрати від Російської політики зближують Україну та Польщу не лише історично, а й економічно – чимало українців після початку збройного конфлікту на Сході знайшли робочі місця у сусідній Польщі.

Під час Українського ланчу на Мюнхенській безпековій конференції Яцек Чапутович, голова польського МЗС, висловив готовність підтримки України у її боротьбі за територіальну цілісність та підтримку у залученні провідних країн до вирішення конфлікту [4]. Співпраця України та Польщі розпочалася з моменту проголошення незалежності України та відкриття першого посольства Республіки Польща в Україні, повага та підтримка, що супроводжували відносини двох держав, продовжуються і у складні історичні моменти [6]. Ця підтримка є дуже важливою, оскільки Польща поділяє політику України щодо захисту своїх територій, та як чинний член Європейського союзу оцінює дії Російської Федерації як потенційно небезпечні не лише для території України, Польщі та Чехії, а й для усього Європейського Союзу.

Спроби В. Путіна дискредитувати держави, на котрі він завуальовано заявляє претензії, досить легко зрозуміти – для своїх громадян він не агресор, котрий прагне захопити нові території, не бажаючи цікавитися думкою населення, інтереси котрого зобов'язаний представляти. Для росіян він – визволитель нещасних, поневолених і страждених від дискримінації російськомовних громадян. Схожа ситуація була і з Судетською областю, що в результаті завершилося досить погано для нацистської Німеччини, тож пану Путіну варто не лише «писати» історію, а й хоча б читати її. Адже у сучасному толерантному суспільстві мирно вживаються українці, поляки, росіяни, мусульмани, християни та євреї. Отже, причина не в розбіжностях, а у вихованні та бажанні жити у новому демілітаризованому світі.

Джерела та література

1. Каппелер А. Росія як поліетнічна імперія: виникнення, історія, розпад. Львів: Вид-во Католицького Українського університету, 2005. 360 с.
2. Литвин В. М. Акт проголошення незалежності України. *Енциклопедія історії України*: Т. 1: А–В / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; НАН України; Інститут історії України. Київ: Наук. думка, 2003. 688 с.

3. Мельникова І. М. Декларація про державний суверенітет України. *Енциклопедія історії України*: Т. 2: Г–Д / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; НАН України; Інститут історії України. Київ: Наук. думка, 2004. 688 с.

4. Польша виступає за зміну «нормандського формату». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2877178-polsa-vistupae-za-zminu-normandskogo-formatu.html>

5. Backing Ukraine's territorial integrity, UN Assembly declares Crimea referendum invalid. URL: <http://www.un.org.ua/en/information-centre/news/1814-2014-03-27-22-35-40>

6. Mieliestev K. Polish-Ukrainian relations and the issue of historical grievances in the societies of two countries. *Історичні і політологічні дослідження*. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2017. № 1. С. 270–283.

Литвак Олег

МЕМОРІАЛЬНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ ЩОДО ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Анотація. Автор аналізує меморіальну політику щодо Першої світової війни в Україні впродовж ХХ ст., за часів УНР, УРСР, незалежної України. Привертається увага до спроб увічнення полеглих, які були згорнуті за радянської влади. Показано певне пошквнення меморіальних заходів у незалежній Україні.

Ключові слова: меморіальна політика, Перша світова війна, Україна, меморіали, поховання.

Abstract. The author touches on the issue of conducting a memorial policy in honor of the Great War, which made the whole of the twentieth century: during the times of the UPR, the USSR, and independent Ukraine. Mention is made of researchers and volunteers who happen periodically. Pay attention to burials, churches, monuments.

Keywords: memorial policy, World War I, Ukraine, memorials, burial.

Актуальність дослідження зумовлюється необхідністю переосмислення Великої війни в українській свідомості. Адже з австро-угорського боку у ній узяли участь понад 300 тис. українців, з російського – 3–4 млн осіб (чверть особового складу царської армії). Загальні втрати українського населення в Першій світовій коливаються від 0,5 до 1,5 млн осіб [9, 10–14]. Окрім цього, західні райони України лежали в руїнах, господарство було виснажене. Отже, українці мають власний рахунок Першій світовій війні, який зростає з огляду на практично повне забуття протягом ХХ ст. полеглих на її полях. Збереження пам'яті про учасників тих подій наразі становить дослідницький інтерес.

Лише у 2000-ні роки у зв'язку з ювілейними роковинами тих подій дослідники почали порушувати 100-літньої давнини історію. У працях В. Горбика, В. Грінченка, Г. Денисенко, В. Войналовича та П. Тронька розглянуті окремі питання висвітлення воєнної історії України в пам'ятках [1; 2; 4; 5; 11]. Проблеми вивчення і збереження пам'яток української історії за кордоном досліджують З. Кисіль, О. Колянчук, Б. Корте, М. Палієнко [7; 8; 12; 10]. Проте ці питання ще не знайшли